

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

8 ЖИЛД, 1 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 8, НОМЕР 1

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 8, ISSUE 1

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА | INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

№1 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2025-1>

Бош муҳаррир:

Тўхтасинов Илҳом

п.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Бош муҳаррир ўринбосари:

Главный редактор:

Тўхтасинов Илҳом

д.п.н., профессор (Ўзбекистон)

Заместитель главного редактора:

Editor in Chief:

Tuhtasinov Ilhom

DSc. Professor (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ

Назаров Бахтиёр

академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умарўгли

ф.ф.д., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова

ф.ф.д., профессор (Озарбайжон)

Бокиева Гуландом

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким

ф.ф.д., профессор (Татаристон)

Махмудов Низомиддин

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил

ф.ф.д., профессор (Россия)

Жўраев Маматкул

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммамад

к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Жеймс Форт

Мичиган университети (АҚШ)

Умархўжаев Мухтор

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Болтабоев Ҳамидулла

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода

ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Шиукашвили Тамар

ф.ф.д. (Грузия)

Туробов Бекпулат

масъул котиб, PhD, доцент
(Ўзбекистон)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Назаров Бахтиёр

академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умар оглы

д.ф.н., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова

д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Бакиева Гуландом

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким

д.ф.н., профессор (Татарстан)

Махмудов Низомиддин

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил

д.ф.н., профессор (Россия)

Джураев Маматкул

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахыммамад

к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Джеймс Форт

Университет Мичигана (США)

Умархаджаев Мухтар

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Балтабаев Ҳамидулла

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Дустмухаммедов Хуршид

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода

д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Шиукашвили Тамар

д.ф.н. (Грузия)

Туробов Бекпулат

отв. секретарь, PhD, доцент
(Ўзбекистон)

EDITORIAL BOARD

Bakhtiyor Nazarov

academician. (Uzbekistan)

Yakub Umarogli

Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)

Almaz Ulvi Binnatova

Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)

Bakieva Gulandom

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Minnulin Kim

Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)

Mahmudov Nizomiddin

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kerimov Ismail

Doc. of philol. scien., prof. (Russia)

Juraev Mamatkul

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kurenov Rakhimmamed

Ph.D. Ass. Prof. (Turkmenistan)

Christopher James Fort

University of Michigan (USA)

Umarkhodjaev Mukhtar

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Mirzaev Ibodulla

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Boltaboev Hamidulla

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dustmuhammedov Khurshid

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Lixodzievsky A.S.

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Siddiqova Iroda

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shiukashvili Tamar

Doc. of philol. scien. (Georgia)

Turobov Bekpulat

PhD Ass. prof. Senior Secretary
(Uzbekistan)

PageMaker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

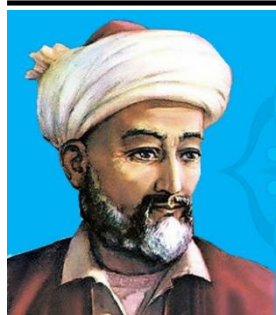
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

1. Raxmatullaeva Guljaxon Normo‘min qizi INSON ICHKI OLAMI NEGATIV KONSEPTLARINING LINGVO-KOGNITIV TAHLILI (g`am-anduh (qayg`u), mahzunlik, iztirob konseptlari misolida).....	5
2. Xamrayeva Zebiniso Xaydarovna A COMPARATIVE STUDY OF THE COMPLEX SYNTACTIC CONSTRUCTIONS BASED ON ENGLISH LANGUAGE MATERIALS.....	11
3. Esanova Zebo Ikrom qizi ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA DISKURS TUSHUNCHASI VA UNING O‘RGANILISHI.....	17
4. Abdullaeva Sanobar Bakhrillaevna BIBLICAL PHRASEOLOGY DESCRIBING THE SOCIAL POSITION OF A PERSON.....	23
5. Kozieva Iqbol Kamiljonovna METHODS OF ANTHROPOLOGICAL RESEARCH.....	27
6. Эпрашева Т.А. ХАЛҚАРО СОЛИҚ ХУЖЖАТЛАРИДА СОЛИҚ ТЕРМИНОЛОГИЯСИНИНГ ҚИЁСИЙ ВА ТИПОЛОГИК ТАҲЛИЛИНИ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ.....	35
7. Kushatova Nargiza Rustamovna TEODOR DRAYZERNING BAXTIQARO KERRI ROMANIDA XRONOTOP: ZAMON VA MAKONNING POETIK TASVIRI”.....	40
8. Ergashova Baxora Sayfillo qizi, Janna Tsulimova ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАСТОЛЬНЫХ ИГР В ОБУЧЕНИИ ИТАЛЬЯНСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	47
9. Obloqulova O‘g‘iloy Abdurayim qizi MILLIY VA MADANIY QADRIYATLARNING REKLAMA MATNLARDA IFODALANISHI.....	51
10. Rakhimova Nodira Kamolovna INTERTEXTUALITY IN TRANSLATION: THEORETICAL INSIGHTS AND PRACTICAL APPROACHES.....	55
11. Xaydarova Nigora Tuxtasinovna GENDER MULOQOTINING PSIXOLOGIK ASOSLARI.....	66
12. Bekturodova Feruza Dilmurat qizi XITOIY TILIDAGI FIZIK ATAMALAR SHAKLLANISHINING LINGVISTIK TAMOIYILLARI.....	71
13. Boymurodova Dilafruz Dilshod qizi YAPON TILIDA YOZUV TIZIMI RIVOJLANISHI VA HIRAGANA, KATAKANA, KANJILARNING FONETIK KATEGORIYALARI.....	75
14. Gulzor Baxriddin qizi Temirova THE NATURE OF A JOURNALIST'S POSITION IN POLITICAL COMMENTARY AND ITS CONCEPTUAL ASPECTS.....	80
15. Aminova Lola Alimovna TURK TILIDA YAXSHI TILAK BILDIRISH VA ILTIFOT SO‘ZLARI.....	86
16. Najmiyeva Po‘lotoy Tilavmurodovna KELISHIK QO‘SHIMCHALARINING TARIXIY TADQIQI.....	94
17. Tilovova Go‘zal Rustamovna TERMINOLOGIYA VA LUG‘ATSHUNOSLIKNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI.....	99
18. Nilufar Abduraxmonova, Tirkashev Jasurjon Uktam o‘g‘li OTLARNING SEMANTIK TASNIFIDA XALQARO STANDART TEGLAH TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	103
19. Shoxida Ulugova Shoxruxovna POETIK NUTQDA INDIVIDUAL METAFORIK KONSEPTLARNING FAOLASHUVI.....	115
20. Lutfillovna Faxriniso Maxmudovna YAPON TILI IYEROGILFLARINING PAYDO BO‘LISH TARIXI.....	120

21. Eshanova Zilolaxon Qo‘chqarovna ISTIQLOL DAVRI O‘ZBEK SHE‘RIYATIDA XALQ ERTAKLARI BADI‘Y SINTEZI.....	125
22. Халмурадова Зебинисо Шавкатовна ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В ТЕКСТАХ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	132
23. Умитой Хушвақтова ЁЗУВЧИ ЗУЛФИЯ ҚУРОЛБОЙ ҚИЗИ АСАРЛАРИДА ПАРАЛИНГВИСТИК ВОСИТАЛАР.....	138
24. Alimova Sevara Farxadovna XITOIDA RANG MADANIYATINING KELIB CHIQISH.....	145
25. Fayzullaeva Zebuniso Abdulkarimovna DAS LEHREN DER MODI DER VERBEN DES DEUTSCHEN ANHAND DER TRADITIONELLEN UND NEUEN METHODEN.....	149
26. Razmuxamedova Fotima Jahongir qizi XITOI TILIDAGI QON-QARINDOSHLIK TERMINLARINING LINGVISTIK TAHLILI.....	154
27. Sayyora Tagaeva, SH.Mustanova MADANIYAT, BILIM VA TIL – SEMANTIK TIPOLOGIYA TALQINIDA.....	160
28. Odinoxon Qulmuradova JURNALISTIKADA DIALOGIK JANR TUSHUNCHASI, UNING O‘ZIGA XOSLIGI VA TASNIFI.....	164
29. O‘ng‘alova Zulayho Xolboy qizi ASQAD MUXTOR ASALARIDA ZAMON, MAKON VA MUHIT TASVIRI.....	171
30. Xolida Yo‘ldasheva MATN TIPOLOGIYASIGA ANTROPOTSENTRIK YONDASHUV.....	177
31. Ibragimova Shahnoza Xalilovna LINGUOPOETIC AND LINGUISTIC FEATURES OF ERNEST HEMINGWAY’S NOVEL “A FAREWELL TO ARMS”.....	182
32. Sadriddinzoda Safiya Shaxobiddinovna AMPHIBOLOGY IN ENGLISH RELIGIOUS LEXICOLOGY.....	187
33. Esirgapov Mukhiddin Nizomiddinovich THE INFLUENCE OF THE INTERNET AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE ENGLISH LANGUAGE....	193

ISSN: 2181-9297

www.tadqiqot.uz

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

Boymurodova Dilafruz Dilshod qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti

Yapon filologiyasi kafedrasi stajyor-o'qituvchisi

YAPON TILIDA YOZUV TIZIMI RIVOJLANISHI VA HIRAGANA, KATAKANA, KANJILARNING FONETIK KATEGORIYALARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15521345>

ANNOTATSIYA

Bu maqola Yapon tilining yozuv tizimi shakllanishi va rivojlanishini tahlil qiladi. Kanji – xitoycha iyerogliflarning Yaponiyaga kirib kelishi va mahalliy til tizimiga moslashtirilishi jarayoni, fonetik yozuv tizimlari – hiragana va katakana alifbosining paydo bo'lish sabablari haqida, hiragana ko'proq ayollar adabiyoti va norasmiy yozishmalarda ishlatilgani, katakanada esa xorijiy so'zlarni, ta'kidni va texnik atamalarni ifodalanishi, shuningdek, har uch yozuv tizimining fonetik kategoriyalari – tovush birliklari va ularning ifodalanish uslublari – fonologik tahlil asosida sharhlanadi. Maqola yapon tilshunosligi, grafemika va sotsiolingvistika sohalarida izlanish olib borayotgan mutaxassislar uchun muhim nazariy hamda amaliy ahamiyatga egadir.

Kalit so'zlar: Hiragana, katakana, piktogramma, fonetik xususiyatlar, ekvivalentlik, xorij so'zlari, texnik atamalar, ayollar alifbosi.

Боймуродова Дилафруз Дилшод кизи

Самаркандский государственный институт иностранных языков

Кафедра японской филологии, стажёр-преподаватель

РАЗВИТИЕ ЯПОНСКОЙ ПИСЬМЕННОСТИ И ФОНЕТИЧЕСКИХ КАТЕГОРИЙ ХИРАГАНЫ, КАТАКАНЫ И КАНДЗИ

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена всестороннему анализу становления и эволюции системы письменности японского языка. В исследовании подробно рассматривается процесс заимствования китайских иероглифов (кандзи) и их адаптация к структуре японского языка. Освещаются причины формирования фонетических алфавитов хираганы и катаканы, а также их социально-культурные функции: использование хираганы преимущественно в женской литературе и в неофициальной переписке, применение катаканы для передачи заимствованных слов, акцентирования отдельных элементов текста и оформления технических терминов. Отдельное внимание уделяется фонетическим категориям всех трёх систем письма, а также принципам отображения звуковых единиц на основе фонологического анализа. Материал статьи представляет теоретическую и практическую ценность для специалистов в области японского языкознания, графематики, социолингвистики и сопоставительных исследований письменных систем.

Ключевые слова: хирагана, катакана, пиктограмма, фонетические особенности, эквивалентность, заимствованные слова, технические термины, женский алфавит.

Boymurodova Dilafruz Dilshod qizi

Samarkand State Institute of Foreign Languages
Department of Japanese Philology, Trainee Teacher

THE DEVELOPMENT OF THE JAPANESE WRITING SYSTEM AND THE PHONETIC CATEGORIES OF HIRAGANA, KATAKANA, AND KANJI

ABSTRACT

This article provides a comprehensive analysis of the formation and evolution of the Japanese writing system. The study thoroughly examines the process of borrowing Chinese characters (kanji) and their adaptation to the structure of the Japanese language. It highlights the reasons behind the development of the phonetic scripts hiragana and katakana, as well as their socio-cultural functions: the predominant use of hiragana in women's literature and informal correspondence, and the application of katakana for the transcription of loanwords, emphasis, and technical terms. Special attention is given to the phonetic categories of all three writing systems and the principles of representing phonological units based on phonological analysis. The material presented in the article holds both theoretical and practical value for specialists in Japanese linguistics, graphemics, sociolinguistics, and comparative studies of writing systems.

Keywords: hiragana, katakana, pictogram, phonetic features, equivalence, loanwords, technical terms, women's script.

Tillarni o'rganishga tobora qiziq oshayotgan bugungi kunda har qanday chet tilini mukammal o'rganish asosiy masala sanaladi. Shu o'rinda prezidentimiz Sh. Mirziyoyev yoshlar ta'lim va tarbiyasiga alohida e'tibor berib quyidagilarni ta'kidlaydi: "Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz" [1, 6].

Ko'pgina chet tillari qatorida yapon tilini o'rganuvchilar soni ham kundan-kunga ko'paymoqda. Til o'rganish chog'ida tillardagi farqli va o'xshash jihatlarni va til tarixi, kelib chiqish manbaalari haqida ham kerakli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lib boriladi. Yapon tilini uzoq vaqtlik izlanishlar natijasiga tayangan holda kareys tili bilan qardosh til ekanligini va ikki tilning ham turkiy, mo'g'ul va tungus-manchjur tillari mansub bo'lgan oltoy tillar oilasiga kirishini ayta olish mumkin. Bundan ko'rinib turibdiki yapon yozuv tizimining ilk unsurlarini Kareya yarim oroli orqali Yaponiyaga kirib kelgan Xitoycha kanjilar yapon ieroglif yozuvi uchun asos bo'lgan. Til haqida gapirganda uning yozma va og'zaki shakllari aytish joiz. Til va yozuvning rivojlanishi davlatning adabiyoti, madaniyati, tarixiy o'zgarishlariga sabab bo'luvchi omil hisoblanadi. Yapon yozuv tizimi o'zining uzoq tarixi davomida sezilarli o'zgarishlarga duch keldi. Yapon yozuv tizimi 4 xil ko'rinishda namoyon bo'ladi. Kanji, Hiragana, Katakana, Romajilarni ko'rishimiz mumkin.

Yapon ierogliflari Xitoycha kanjilar yordamida yapon ierogliflarinio'rganish uchun rasmiy yozuvlar misolida talqin etiladi. Xan belgilar singari, kanjilarning kelib chiqishi ham tabiatdagi unsurlarni ifodalashlik bilan boshlanib bular; quyosh, oy va daraxtlar kabilarni ifodalash uchun yozuvga o'xshash piktogrammalar yoki tasvirlar jamlanmasi hisoblanadi. Vaqt o'tishi bilan kanji g'oyalar va hissiyotlar kabi mavhumroq tushunchalarni ifodalash uchun rivojlangan. "Kanji - Xitoyda paydo bo'lgan va Yaponiyaga V asrda kiritilgan logografik yozuv tizimi" Kanji "xitoycha belgi" degan ma'noni anglatadi (kan, mi va ji, ha). Yaponlar kanjilar bilan tanishishidan 3000 yil ilgari ham mavjud bo'lgan va yapon orollarida yashovchi xalq buni o'zlashtirishi uchun ham 1000 yil kerak bo'lgan. Ko'p yillar davomida yapon tili xitoy tilini ta'siri ostida rivojlanib keldi. Eng muhim o'zgarishlardan biri Ikkinchi Jahon urushidan keyin kanji belgilarining soddalashtirilishi edi. Ushbu soddalashtirish yozuv tizimini o'rganish va undan foydalanishni osonlashtirishga qaratilgan islohot edi.

Hiragana mahalliy yaponcha soʻzlar va grammatik zarralar, kanji ekvivalenti boʻlmagan soʻzlar uchun qoʻllaniladigan birlik sifatida 1946-yildan boshlab rivoj topgan. Hiragana alifbosi kanjilarning soddalashtirilgan va oddiyoq shakli hisoblanadi. Hiragana fonetik birlikga asoslangan alifbo boʻlib 46 boʻgʻindan iborat grafikadan tashkil topgan.. Hiraganalashtirish natijasida

- mahalliy soʻzlarni yozilishi osonlashdi;
- grammatik qismlar yaʼni feʼl, koʻplik qoʻshimchalarini aniq ifodalash imkoni tugʻildi;
- ayollar, ruhoniylar va oddiy qatlam yozish va oʻqishni oʻrganishiga zamin yaratdi (kanjidan zodogonlar foydalanishgan)

Hiragana dastlab ayollar oradida keng tarqalib (女手 onna-de, ayollar yozuvi) ham deb ataladi. Vaqt oʻtishi bilan erkaklar ham foydalana boshladi, maktablarda ham boshlangʻich sinf oʻquvchilari ham foydalana boshlashdi. Hozirgi kunga kelib yaponlarning rasmiy yozuv tizimi hisoblanadi. Rasmiy tizim boʻlsada kanji bilan birgalikda ham qoʻllaniladi va kanji soʻzning asosiy qismini, hiragana esa grammatik qoʻshimchalar, feʼl va sifatlarning oxangli qismlari va kanji boʻlmagan soʻzlarni ifodalash uchun ishlatiladi.

Katakana esa xorijiy soʻzlar va urgʻu uchun ishlatiladi. Katakana alifbosining rivojlanishi IX asrga borib taqaladi va bu yapon tilining oʻz yozuviga ega boʻlmaganligidir”. [2, 136]. Boshida matnlarning tarjima qilish chogʻida avvalo xitoy tilida berishni boshlashdi va keyinchalik fonetik tovushlar bilan farqlab berishni boshlashdi. “Buning ilk unsurlarini VIII asrga tegishli Manyoushi sheʼriy toʻplamida koʻrishimiz mumkin” [3, 269-299]. Katakana sanskrit tili va xitoy tili matnlarini oʻqish uchun Buddist roxiylari tomonidan yaratilgan. Dastlab alifbo erkaklar tomonidan ishlatilgan boʻlib rasmiy hujjatlarda koʻp uchratishimiz mumkin.

Meyji (1868-1912) davrida Yaponiyaga gʻarb madaniyatining kuchli taʼsiriga duch keladi. Shu vaqtdan boshlab chet el soʻzlari va nomlarini yozish uchun katakana alifbosidan foydalanish boshlandi va bu til vakillariga taʼlafuz qilishni va tushinishni osonlashtirdi. 20-asrga kelib belgilarni birlashtirish va yanada soddalashtirilib standartlashtirildi. Eskirgan (ortiqcha) belgilar “Hentaigana” yoki “noodatiy kana” deb nomlanadi. Katakananing rivojlanishi boshqa madaniyatlarni yapon madaniyatiga kirib kelishi hozirgi zamonaviy yapon jamiyatini ifodalash uchun muhim vosita hisoblanadi. Katakana alifbosida 46 boʻgʻindan iborat grafikadan tashkil topgan. Har bir katakana belgisi maʼlum bir tovushni ifodalaydi va yapon tiliga xorijiy davlatlarning soʻzlarini taʼlafuz qilish imkoniyatini yaratadi. Tashqi tomondan katakana belgilari hiragana va kanjidan anchagina farq qilib ular;

Geometrik jihatdan

shakllar burchaklarga ega boʻlib boshqalaridan ajratib turadi. Katakana belgilari xitoycha belgilarning elementlaridan, qismi kanadan tashkil topgan.

Taʼlafuz va fonetikasi. Talafuzi juda sodda va tushinarli boʻlib, barcha boʻgʻinlar hiragana alifbosida ekvivalenti mavjud. Har bir belgi maʼlum tovushni ifodalaydi va ular yapon tilining fonetik xususiyatlariga aniq mos keladi. Bu moslashuvchanlik chet el soʻzlari va nomlarini yapon tiliga yozish uchun ideal vosita hisoblanadi. Katakananing asosiy maqsadi xorijiy soʻzlar va ismlarni ifodalash uchun ishlatildi. Misol uchun; ノート (no-o-to) “daftar” , コンピューター(konpyuta) “kompyuter”, エレベーター(erbeta) “lift” エアコン(eakon) “konditsioner” kabi soʻzlarni katakana alifbosida yozish xorijliklar oʻqish va tushinishini osonlashtiradi.

Katakana va hiragana alifbosi ham boʻgʻindir. Hiragana alifbosi yaponcha mahalliy yaponcha soʻzlarni yozish uchun ishlatiladi. Katakana va Hiragana va alifbosidagi 46 boʻgʻindan iborat boʻlib har biri oʻz ekvivalentiga iborat. Kelib chiqishi katan xarfi xitoycha belgilar va burchakli uslubga ega. Hiragana esa yumaloq va toʻlqinli shaklga ega. Foydalanilshi xorijiy soʻzlarni, nomlarni, atamalarni yozib olish va yaponcha matnni ajratib koʻrsatish uchun ishlatiladi. Katakana alifbosi feʼl va sifatlarning oxirlarida kanjida yozib boʻlmaydiganlari uchun. Shakli va tuzilishi katakana burchakliroq va yozilishi oson. Hiragana yumaloq va silliq. Yapon tilining qiziqarli jihatlaridan biri xorijiy soʻzlar osonlik bilan bir kontekst ichida kelishi va osonlik bilan oʻqilishi qulaylik yaratadi. Bulardan shuni koʻrish mumkin-ki Kana alifbosining oʻxshash va farqli qismlari haqida qiziqdan-qiziq malumotgalar bor. Hozirgi zamonviy yapon tilini oʻrganish chogʻida yapon yozuvini lotinlashtirish “romaji” ga duch kelamiz. Talabalar til oʻrganish jarayonida tizimga tushib olishini osonlashtirish uchun qoʻllaniladigan alifbo hisoblanadi. “Yapon yozuvini lotinlashtirish “romaji”

alifbo loyihasini ommalashtirish borasida 1885 yildan boshlab filologJeyms Kertis Hepburn sezilarli ishlarni amalga oshirgan.” “Boshqa ma'lumotlarga ko'ra, "Romadzikay" ("Lotin yozuvi uyushmasi") jamiyatiga kirgan yapon olimlari, Jeyms Hepburnning eng yaxshi yapon-ingliz lug'atining ikkinchi nashridan yapon so'zlarini yozish uchun inglizcha transkripsiyani o'zlashtirib, bir necha o'zgartirishlar kiritganlar (James Curtis Hepburn, 1815—1911) bo'lib, u o'zining yapon-ingliz lug'atida uni qo'llagan” Lotin yozuvi tizimi va yapon romaji yozuv tizimi orasidagi farqlar quyidagi holda tasniflasak bo'ladi: romaji tizimi “zu” o'rniga “dzu”, “e” o'rniga “ye”, “o” o'rniga “wo”, kabi ifodalanadi. “1886 yilda Jeyms Hepburn o'zining lug'atining uchinchi nashrida, “Romadzikay” jamiyati tomonidan ishlab chiqilgan transkripsiyani to'liq taqdim etadi. U o'zining ilgari yozgan transkripsiyasini mashhur yevropalik yaponshunos V. Astonning ta'sirida o'zgartirdi. Yuqoridagi voqealarga asoslanib, birinchi variant lotinlashtirish bir nechta nomlarga ega: Hepburn tizimi (ingliz tilida so'zlashuvchilarga), Hepburn-romaji — standart tizimi (Yaponiyada), eski romadji — “lotin yozuvi” shakllantirdi”. Bundan tashqari Hozirda romaji telegrammalarda, yapon-ingliz lug'atlarida, o'z shaklida olingan so'zlar va atamalar, transportda, kutubxona kataloglarida, yapon so'zlari va ismlarini transkripsiya qilishda (masalan, kompaniya nomlari) ishlatiladi, bu esa ularning chet elliklar tomonidan o'qilishi uchun qulaylik yaratadi. Bu borada “V. M. Alpatov yapon tilining lotinlashtirilishining uchta funksiyasini ajratib ko'rsatadi: Yapon yozuvini lotin alifbosiga o'tkazishni qo'llab-quvvatlovchilar tomonidan romaji ishlatilishi; Yapon tilini o'rganishda yordamchi vosita sifatida yapon so'zlarini transkripsiya qilish; Stilistika maqsadlarida qo'llanilishi” [1, 51]. XIX asrning o'rtalaridan boshlab, latin alifbosi tizimi tarafdorlari yapon yozuvini romaji tizimiga to'liq o'tkazishni taklif qilganlar. “Hozirda latin alifbosi tizimiga o'tishni qo'llab-quvvatlovchilar ko'p. Romaji tizimida bir nechta jurnallar chop etilmoqda, lekin ular ichida ba'zi maqolalar odatiy yapon yozuvida chop etiladi. Yordamchi maqsadlar uchun latin alifbosi yo'l belgilaridagi yapon yozuvlarini, mahsulotlarda, ikki tilli lug'atlarda, lingvistika adabiyotida, kartografiyada ishlatiladi” [1, 51]. Bu tadqiqotlarning natijasi shuni ko'rsatadiki yaponlar to'liq lotin alifbosiga o'tishmadi amma bu alifbomi ham o'z alifbolariga yozuv turi sifatida qo'shishdi va yordamchi vosita sifatida qo'llashgan. Bundan ko'rinib turibdiki ingliz tilida so'zlashuvchilar yapon tilini romaji asosida o'qishmoqchi bo'lishsa Hebburn ishlab chiqqan tizimi ishlatadi, chunki ingliz tilida so'zlashuvchiga bu yozuv tizimida yozilgan so'zlarni talaffuz qilish va tushunish osonlashtiradi. Bundan ko'rinib turibdiki o'zbek yaponshunosligida ham romaji tizimidan foydalanish til o'rganayaotgan qatlam va qiziquvchilar orasida yapon tili orqali madaniyatini, urf-odatini kengayishiga olib keladi. Bu tizim o'quvchilarga yapon xalqining dunyoqarashini tushuntirish uchun bir vosita bo'lib xizmat qiladi deb ayta olamiz.

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, yapon tilini o'rganish vaqtida alifboning tarixiy bosqichlari va hozirgi ko'rinishini aniq o'rganishni talab etadi. Bu aniqlik tilini to'g'ri tushinish, urg'ulardan o'rinli foydalanish, egallangan bilim va ko'nikmalarni samarali talqin qilish imkoniyatini yaratib beradi.

Tahlillar natijasiga nazar tashlaydigan bo'lsak til o'rganish vaqtida yapon xalq madaniyatini yoritishda, iqtisodiyot va texnika taraqqiyoti rivojida ham sezilarli hissa qo'shayotganligi aytib o'tish joiz. So'zlarning katakana alifbosida yozilishi bu chetdan kirib kelib hozirda ommalashayotganligini ifodalaydi. Bundan tashqari bir gap ichida yapon alifbosining 3 turini ham ishlatish imkoni mavjudligi buning yana bir o'ziga xos ekanligini ifodlaydi. Bu jarayonda so'zlar yozilishiga qarab so'zlarning estetik xususiyatlarini ochib berishi ham mumkn. Misol uchub kanjida yozilgan so'zlar chuqurroq ma'noni ifodalashda, katakana alifbosida yozilgan so'zlar g'arbdan kirganligini, hiragana alifbosida berilgan so'zlar tushinilish yengil va o'rganuvchilarda iliq munosabatni uyg'otishini ham aytib o'tish lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezident Sh. Mirziyoyevning 2017-yil 7-fevraldagi “O'zbekiston Respublikasini yanadarivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida”gi PF-4947-son farmoni, hujjatlar to'plami, 2017-y., 6-son
2. Алпатов В. М. Япония. Язык и общество. М.: Наука, 2000. 136 с

3. Алпатов В. М., Басс И. И., Фомин А. И. Японское языкознание VIII—XIX вв. // История лингвистических учений / под ред. А. В. Десницкой, С. Д. Кацнельсона. Л.: Наука, 2001. С. 262—299.
4. Фридрих И. История письма. М.: Наука, 2003. 436 с.
5. Coulmas F. The Blackwell Encyclopedia of Writing Systems. Oxford: Blackwell Publishers, 2006. 603 p.
6. Hadamitzky.W.Romanization.systems.URL:http://www.hadamitzky.de/english/lp_romanization_sys.htm (Retrieved 01 May 2014).
7. Маевский Е. В. Латинский алфавит в Японии: инкорпорация чужеродного // Вестник Московского ун-та. Сер. 13. Востоковедение, 1997. № 1. С. 3—12.
8. 増田太次郎は「口上広告」という表現を用いる増田 2011
9. 藤森弘子 (2005) 「日本語学習者に見られる『弁明』、意味公式の形式と使用—中国人・韓国人学習者の場合—」『日本語教育』
10. 蒙韞 (2008) 「中国人日本語上級学習者の語用論的転移の一考察—依頼に対する断り表現のポライトネスの表し方から—」『国際開発研究フォーラム』
11. Shuhratova V. J. Q. O'zlashma neologizmlarning yapon tilida ifodalanishi va badiiy asarlarda konsept sifatida kelishi //Academic research in educational sciences. – 2022. – T. 3. – №. 5. – С. 776-785.
12. Mamatqulova K. A., Amanullayeva K. M., qizi Shuhratova V. J. Considerations for teaching Japanese literature //International journal of health sciences. – T. 6. – №. S7. – С. 377-385.
13. Shuhratova V. J. Xaruki Murakamining “muvvatli qush solnomasi” romanida “yolg'izlik” konseptining ahamiyati //Вестник магистратуры. – 2022. – №. 5-1 (128). – С. 89-91.
14. Shuhratova V. J. “Qalb” romanida uchraydigan milliy-madaniy va o'ziga xos konseptlarning o'zbek tilidagi talqini //Экономика и социум. – 2022. – №. 10-1 (101). – С. 177-180.

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

8 ЖИЛД, 1 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 8, НОМЕР 1

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 8, ISSUE 1

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000